

■ Autoportrét šťastného malíře, 2013

šťastný malíř
**Boris
Jirků**

■ François Villon a Katerina, 2014

■ Grotte, Sicille, 2014

■ Slunný den – sen, Beskydy, 2006

■ Franz držící sama sebe, držícího otce, držícího Franze..., 2008

text Magdalena Šebestová | foto archiv B. Jirků, Adam Petr a Jiří Bursík

Ač chlap jako hora, tento miláček studentů působí vlastně dost křehce. Při našem rozhovoru se mi z nějakého důvodu stále vybavovala postava „něžného“ pistolníka Bernarda z filmu Sedm statečných. V umělcově ateliéru v pražských Dejvicích stylově voněl terpentýn a bohémskou atmosféru umocňovaly barvami hýřící plátna a plastiky. Bylo to opravdu krásné odpolední povídání s tímto čerstvě šedesátiletým „tulákem po hvězdách“ a já si s obdivem a trochou závisti uvědomuji, že Boris Jirků má klid v duši...

Jak vzpomínáte na své moravské dětství?

Su Zlíňák od babičky Marie s rubínovými naušnicema. Moje dětství bylo naplněno láskou a sluncem. Doteď jsem se díval spíš do budoucnosti, čím jsem ale starší, tím víc se ohlížím a vybavuji si dávné vůně, chutě, barvy... **Měl jste rád školu?**

Hrozně mě nebavila, i když jsem měl výsadní postavení – byl jsem největší a taky jsem byl třídní šašek. Pořád jsem něco čmáral, karikoval pedagogy a četl si pod lavicí.

Dostal jste někdy doma nařezáno?

Otec byl „mladomůž“ (tak se u Bati označovali zaměstnanci, kteří chodili dopoledne do práce, odpoledne studovali obchodní akademii a byli vychováváni na internátě s přísnými pravidly jako elita – pozn. red.) a používal spartánskou výchovu. Dneska se fyzické tresty nenosí, se mnou to ale jinak nešlo. Byli jsme s bráchou vždycky pro řešení: ručně- stručně. Když mi otec dal po hubě, vždycky mi pak podal ruku a zeptal se: „Bratří!“

Co vás na základní škole nejvíc štvalo?

Byla pro mě statická. Chlapi od věků reagují na fyzickou sílu, autoritu a obdiv k alfa samci. U nás probíhá výuka po žensku, my chlapi ale potřebujeme dynamiku, akci, pohyb, lov, boj. Ožil jsem až na střední, kde se začalo malovat.

Kdy jste se rozhodl pro uměleckou dráhu?

Otec přišel s tím, že existuje škola, kde se maluje. „Tam se nepracuje?“ divil jsem se. Přihlásil jsem se na přijímačky do Uherského Hradiště a byl jsem druhý nejlepší, což tenkrát bylo něco, protože podobné školy byly v republice jen čtyři.

Bylo to pro vás šťastné rozhodnutí?

Existuje slavná kniha o tom, že život je vlastně hra – třeba na alkoholika, na politika. Pro mě si „Nejvyšší architekt“ vymyslel hru na umělce. Ten se ale trefil! Já vám su tak rád, že v té hře na malíře můžu být...

Jste ze Zlína, kde u Bati pracoval alespoň jeden člen z každé rodiny. Jaký jste k Baťovi měli za totality vztah?

Učitelky nám ve škole říkaly, že všichni kapitalisti jsou špatní, a abychom se zeptali

Existuje slavná kniha o tom, že život je vlastně hra – třeba na alkoholika, na politika. Pro mě si „Nejvyšší architekt“ vymyslel hru na umělce. Ten se ale trefil!

doma! Tak jsme se zeptali a ve škole jsme se potom učili: „Všichni kapitalisti jsou špatní, až na Tomáše Baťu!“

Nás ve škole učili, že Gottwaldov se dřív jmenoval Zlín, protože Baťa byl zlý... Odkud se vlastně vzal název města?

Možná protože tam byla taková hlína, které se říká slín, po valašsku zlín, zlinovica.

Jako Valach se přátelíte s valašským králem Bolkem Polívkou. Jste royalista?

Ano, dokonce mám funkci Strážce talentu a osvěceného krále bych uvítal...

Učíte na univerzitě v Plzni a v Banské Bystrici. Jak je vám v roli pedagoga?

Dostal jsem do vínku dar – jakýsi umělecký talent a zároveň schopnost zapalovat lidi, a tak to, co mi bylo dáno, zase vrátím.

Prý jste velmi přísný učitel...

Su náročný a zprvu strohý a říkám: „Řemeslo je klíč k poznání, když umíte řemeslo, můžete si vybrat. Pokud nemáte z čeho vybírat, jste navždy diletanti. Vaše touha naučit se musí být větší, než má touha naučit vás.“

Jaké jsou výsledky vašeho „pedagogického teroru“?

Je pravda, že je dost dřů. Nakonec jsou ale sami překvapeni, co z nich vypadne. Pak jim říkám: „Vidíte, tohle je za týden. A teď si představte, kde byste byli se svým poznáním, kdybyste takhle makali celý rok.“

Pozná se jednoznačně talent?

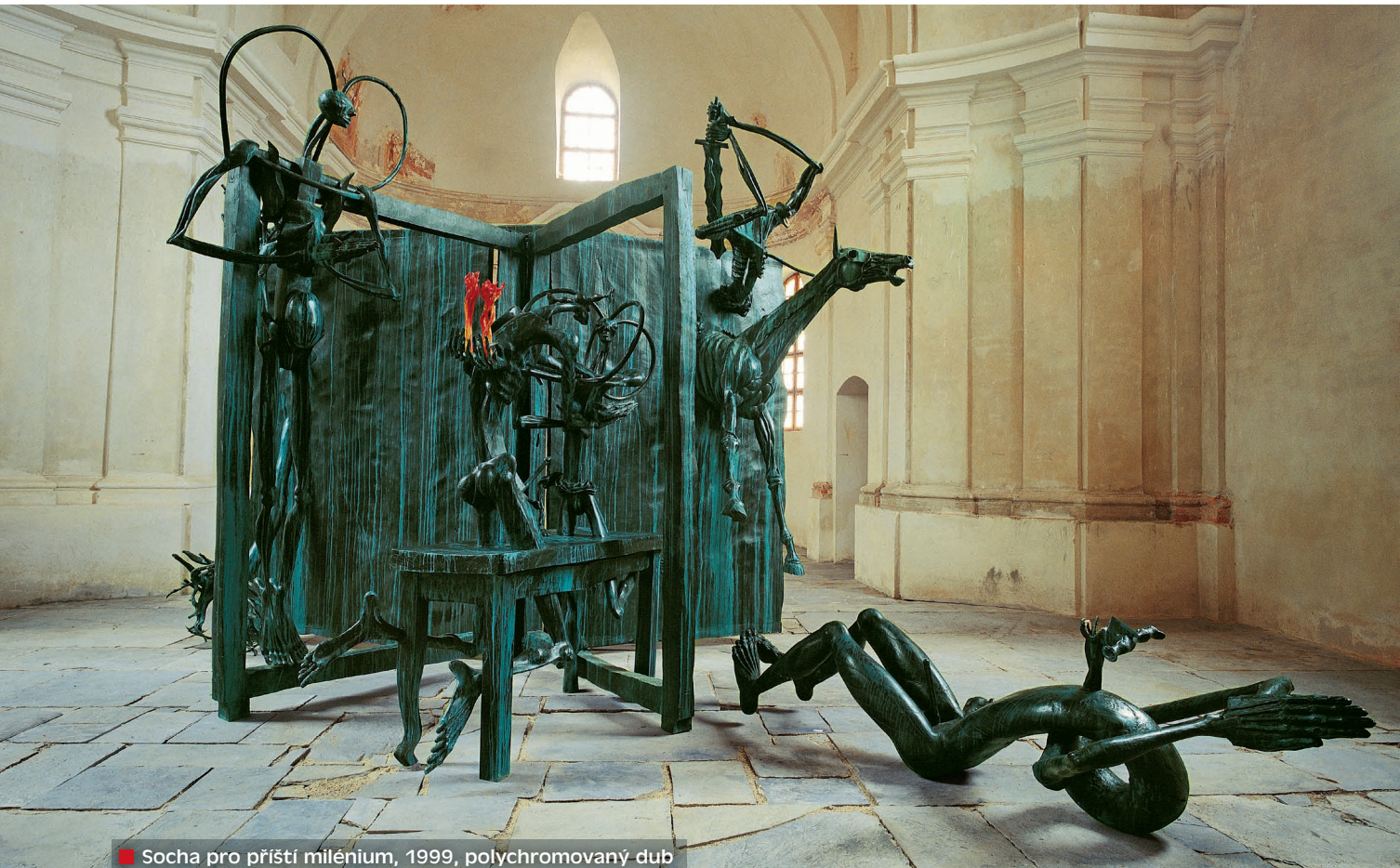
Pozná. A poznají to i sami studenti. Když nahlédnu z výšky prvního patra do našeho „open space“ a vidím, že okolo nějaké kresby je shluk, hned vím, že se tam povedlo něco výjimečného.

Jak byste definoval talent?

Talent, to je zájem! Zažranost: maluju a myslím na malbu, miluju se se ženou a myslím na malbu... Já jsem si pro sebe definoval umění ve čtyřech bodech takto: Umění je informace, emoce, řemeslo a to vše posvěceno talentem.

Popište, prosím, stručně svůj pedagogický cíl...

Primárně zmapovat objektivní skutečnost a teprve pak najít subjektivní individuální

■ Socha pro příští milénium, 1999, polychromovaný dub

zprávu. Vrcholem všeho je pro mě autentičnost, zvládnout řemeslo a najít osobitý způsob, jak sdělit světu své poselství tak, aby to byl přínos i pro ostatní. Student je pro mě zkrátka člověk zavřený ve své temné komoře a já ho mám za úkol naučit vidět a vnímat nové vesmíry.

Vyučujete figurální kresbu a malbu, které dnes zrovna neletí...

Myslíte kupce, sběratele, galeristy, kunsthistoriky? Je pravda, že lidi, co neměli na obraze, si dřív kupovali grafiku a kresba na tom nebyla o moc líp. Naštěstí se to začíná zlepšovat. Miluju dobrou figurální kresbu, i když se dnes moc nevystavuje. Ale kvůli tomu se přece nepřestane malovat a kreslit!

Jak dlouho trvá dobré zvládnutí figury?

Tri, pět, někdy i sedm let.

Jak je to s výtvarnými trendy?

Je to prostě tak, že se v nějakém umělci utrhne lavina, něco udělá, dalších padesát ho napodobí a hle – máme tu trend.

Jak se srovnáváte se vkusem společnosti?

Před časem se moje věci líbily tak deseti procentům lidí. Já jsem si ale věřil a vytrval jsem...

Prodělal jste operaci srdce. Změnilo to nějak vaši optiku?

Dřív jsem hodně tepal zlořády doby, nastavoval křivé zrcadlo moci. Po operaci jsem najednou zjistil, že svět je i krásný. Občas se zastavím a říkám si: „Ty vole, to je nádherna!“ Naráz je pro mě všechno obraz. Můžu se zkrátka před cokoli postavit a hned to malovat – všechno ke mně mluví. Nikdy ale nevím dopředu, jak to udělám a co z toho nakonec vznikne.

Takže někdy i překvapíte sám sebe?

Občas se mi stane, že něco namaluju a radši to hned schovám, protože vůbec nevím, co to je. V takovém případě počkám a třeba na to přijdu za pár let.

Ilustroval jste desítky knih významných světových autorů, díky ilustracím knih Gabriela Garcíi Márqueze jste se stal kultovním malířem. Proč jste si vybral právě tohoto kolumbijského autora?

Před lety se mi náhodou dostala do ruky jeho kniha **PODZIM PATRIARCHY** a byl jsem úplně očarován. Nemohl jsem myslet na nic jiného. V průběhu dalších let jsem vytvořil několik set ilustrací, při každém čtení jsem to viděl jinak. Byla z toho diplomka na AVU, ale tomuto námětu jsem věnoval dalších pět let. Márquez na mě zkrátka působí magicky.

Jakou knihu jste měl jako kluk nejradši?

Miloval jsem rytířské a dobrodružné romány: verneovky a foglarovky. Z ilustrátorů jsem měl a mám nejradši Zdeňka Buriana. Jeho černobílé kvaše jsou prostě nepřekonatelné. Ta jeho obrazotvornost... Nikdo tak nenamaluje tři chlapy u ohně ve flanelových košilích, aby z toho byla cítit doba, atmosféra, emoce, charakter...

Řekl jste, že špatná kniha nejde dobře ilustrovat, ale taky jste se přiznal, že rád děláte zakázky. Jde to dohromady?

To je jednoduché – špatnou zakázku prostě nepřijmu.

Prodáváte své obrazy? Dělal jste někdy něco čistě pro peníze?

Když jsem ilustroval Márqueze, neměl jsem z čeho žít, dělal jsem sedm let uklízečku. Maluju hlavně pro sebe a prodávám, jen když opravdu musím.

Může se v dnešní době mladý talentovaný malíř uživit?

Ani starý talentovaný!

Charakterizujete malíře jako iluzionistu...

Všichni, kdo se vyjadřují vizuálně, jsou iluzionisté. Vytváříme iluzi, hlubší, bohatší a pravdivější. A štvou mě kunsthistorici s tím jejich „vykládáním“. Obraz přece nejde převést do slov. Celá pětina mozku se zabývá viděním. Obraz ale vnímáme nejen očima, ale celým tělem. Známe lidi, kteří mají obraz deset let a pořád v něm nacházejí něco nového.

Kdybyste měl moc, co byste změnil na situaci umělců u nás?

Základní věc je uvědomit si, že umění je velký průmysl. Proč například neuděláme výběr toho nejlepšího, co tady máme – tedy Kupkovu, Trnkovu, Muchovu, Štursovou galerii... Naši politici totiž nejsou žádní politici. Nemají přesah a nevidí dál. Správný politik vstupuje do úřadu proto, aby něco udělal pro svou „polis“, tj. město, obec, stát. Dřív politici, když navrhovali nové zákony, museli si za nimi stát. Když se zákony nepovedly, pověsili je. Za první republiky každý městský dům, který se stavěl, musel mít ateliér. Každý postavený dům byl výtvarně vyzdoben. To je všechno nenávratně pryč.

Plyne do kultury málo peněz?

Opravdu si myslím, že na kulturu by se měla z rozpočtu ročně uloupnout větší částka, než

je cena deseti metrů nové dálnice. Politiky zajímá jen ekonomika jednoho volebního období a neví, že po nich zůstane právě jen umění. Aby ti, co přijdou po nás, dostali zprávu, že tady nebyli jen hlupáci a zloději.

Taky máte pocit, že dnešní doba nevyvíká kultivovaností?

Je to, jako by se dostal k volantů někdo, kdo ho urputně rve tu doleva, tu doprava. Ostatní na něj řvou: „Kam jedeš?“ On sice neví, hlavně, že třímá řízení zuby nehty.

Kupují dnešní elity umění?

Některí ano, ale je to pro ně jen osobní investice, na stavu umění a jeho blahodárném vlivu jim bohužel nesejde.

Mají dnes umělci společenský kredit?

Když kolega, velký český malíř a ilustrátor Jiří Šalamoun skončil na VŠUP, „umprumce“, kde sedmnáct let vychovával úžasné lidi, kteří pro něj byli jako rodina, dal jsem mu obraz. „To jste jediný, kdo si vzpomněl. Já o ty hodinky vážně nestojím. Jen kdyby mi aspoň někdo poděkoval,“ řekl mi zklamaně.

Říkáte, že život je „hra na něco“. V jaké z vašich rolí je vám nejlíp?

Já su malíř, pak malíř a pak teprve učitel. A mezitím manžel, otec, bratr, syn, kamarád a další.

Kdy jste nejšťastnější?

To je jasné – když se napojím na vesmír a maluju. Ale před tím se musím zklidnit, uzavřít do sebe, plně se soustředit. No a pak jsem taky byl blažený, když se mi narodily dcery. Žena někde vyčetla, že když muž koupe dítě jako první, neopustí rodinu. S dcerami Adélou a Kamilou mám dodnes velice intenzivní vztah.

Jakou hudbu máte rád?

Blues. Zlín, stejně jako mnohá průmyslová města, byl vždycky bluesový. Moje ukolébavka je ale chraplák Toma Waitse. Je v tom taková uklidňující síla. A pak, mám hodně rád folklor, hlavně ten slovácký a valašský.

Boris se ženou Zdeňkou na Horní Bečvě

Miluju smutnou hudbu: „Když jste bratra zabil, zabijte nás oba, ponese nás voděnka kolem Jarošova.“ Já si dokážu takhle krásně prosmutnit celé odpoledne. Bere mě zkrátka ten stoletý smutek, tedy Kryl, Vysocký, Novhava, Redl, Radůza...

A krásu najdete i v hrůze...

Sokrates se ptal: „Co je to krása? Asi pravda!“ Takže já asi hledám pravdu. Mám takovou svou teorii: Na svých obrazech ukážu lidem barvitě hrůzu světa, čímž nasytím to špatné, co v každém z nás je, a už to nebudou potřebovat. Je to vlastně očistné.

Co je pro vás úspěch?

Když můžu dělat to, co mám rád. Jsem šťastný člověk, protože jsem našel smysl života.

Jak v sobě nosíte umělecký sen?

Priznám se, že by mi nevadilo, kdyby za

BORIS JIRKŮ | * 10. 4. 1955 ve Zlíně

Malíř, sochař, ilustrátor prof. Boris Jirků absolvoval Střední uměleckoprůmyslovou školu v Uherském Hradišti a pražskou Akademii výtvarného umění v ateliéru prof. akad. malíře Arnošta Paderlíka. Učil na LŠU, 17 let vedl výuku figurální kresby a malby na VŠUP v Praze (krátce zde působil i jako rektor), nyní působí na Fakultě designu a umění Ladislava Sutnara Západočeské univerzity v Plzni. Současně je vedoucím doktorského a magisterského programu na Fakultě výtvarného umění Akademie umění v Banské Bystrici. Patnáct let organizuje výstavy Figurama (studentské kresby z univerzit v Evropě, USA a Japonsku). Účastnil se mnoha samostatných a společných výstav doma i v zahraničí, jeho dílo je zastoupeno v mnoha státních i soukromých sbírkách. Nositel mnoha cen (Nejkrásnější kniha roku České republiky, ocenění České exlibris aj.).

mnou přijeli z pařížského Centre Pompidou, abych udělal retrospektivní výstavu.

Vaše bezprostřední umělecké plány?

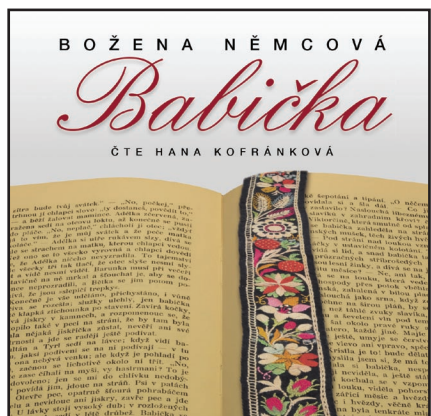
Letos mám přes deset samostatných výstav, pokaždé vystavím jinou část svého díla, což je, doufám, pro mne takové malé zastavení na cestě, která mě čeká. Malovat, jak nejlíp umím, a před ničím a nikým se nepředposrat.

Co si ještě přejete od života?

Ilustrovat dobré knihy, malovat skleněné vitráže, udělat další sochy v nadživotní velikosti, namalovat obrazy, o kterých vůbec nic netuším a překvapím sám sebe. Ale hlavně užítví si rodinné pospolitosti – bez rodiny bych nic nedokázal. A taky mít dost času na přátele. Moje žena mi u společné snídani tuhle povídá: „Boro, my se vlastně máme moc dobře. My jsme šťastní.“ A já na to: „To ti to trvalo...“ ■

SOUTĚŽ

o audioknihu **BABIČKA** od Boženy Němcové

„Noc tehda šlápla na housličky / všemu co živé je a zpívá / a od těch časů sedá u Babičky / komu se v srdci stmívá.“

Díky Českému rozhlasu a Radioservisu máme nyní možnost zaposlouchat se do stěžejního díla Boženy Němcové. Cédečko, na němž **BABIČKU** krásně čte vynikající Hana Kofránková, můžete od nás získat, stačí, když správně odpovíte na naši soutěžní otázku a budete mít štěstí při losování.

Soutěžní otázka: Který český básník je autorem výše uvedených veršů a v které jeho sbírce je najdeme?

Odpovědi zasílejte do 25. května 2015 do redakce: Xantypa, Václavské náměstí 18, 110 00 Praha 1 nebo na e-mail: souteze@xantypa.cz.